

20-Iyun, 2026-yil

**RAQAMLI MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA IQTISODIY O‘SISHNI
MOLIYAVIY QO‘LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Pulatov Tirkash Sotiboldiyevich

Fan va texnologiyalar universiteti

"Moliya va moliyaviy texnologiyalar" kafedrası dotsenti, i.f.n.

E-mail: t.pulatov@usat.uz

Safarova Lola Abdug‘ani qizi

Fan va texnologiyalar universiteti

"Moliya va moliyaviy texnologiyalar" yo‘nalishi

3-bosqich, 5/23MMT guruhi talabasi

Annotatsiya: Ushbu tezis raqamli moliyaviy texnologiyalar (FinTech) asosida iqtisodiy o‘rishni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish masalalarini chuqur tahlil qiladi. Tadqiqotda FinTechning O‘zbekiston iqtisodiyotidagi roli, uning moliyaviy xizmatlar samaradorligi va qulayligini oshirishdagi ahamiyati o‘rganilgan. Shuningdek, sun‘iy intellekt (AI) texnologiyalarining FinTech sektoriga integratsiyasi kredit riskini baholash, firibgarlikni aniqlash va mijozlarga xizmat ko‘rsatishni yaxshilashdagi salohiyati ko‘rib chiqilgan. Tezda FinTechni joriy etishdagi mavjud muammolar, jumladan, texnologik infratuzilma, malakali kadrlar yetishmasligi va huquqiy masalalar aniqlangan. Tadqiqot natijalari asosida iqtisodiy o‘rishni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Ushbu tezis O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyotini rivojlantirish va moliyaviy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: Raqamli moliyaviy texnologiyalar, FinTech, iqtisodiy o‘rish, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, sun‘iy intellekt, moliyaviy inklyuziya, innovatsiya.

Abstract: This thesis deeply analyzes the issues of improving financial support mechanisms for economic growth based on digital financial technologies (FinTech). The study examines the role of FinTech in Uzbekistan’s economy and its importance in enhancing the efficiency and accessibility of financial services. It also considers the potential of artificial intelligence (AI) technologies integration into the FinTech sector for improving credit risk assessment, fraud detection, and customer service. The thesis identifies existing challenges in FinTech implementation, including technological infrastructure, shortage of qualified personnel, and legal issues. Based on the research findings, scientifically grounded proposals and recommendations have been developed to enhance financial support mechanisms for economic growth. This thesis contributes to the development of Uzbekistan’s digital economy and the strengthening of its financial stability.

Keywords: Digital financial technologies, FinTech, economic growth, financial support, artificial intelligence, financial inclusion, innovation.

Аннотация: Данный тезис глубоко анализирует вопросы совершенствования механизмов финансовой поддержки экономического роста на основе цифровых финансовых технологий (FinTech). В исследовании изучена роль FinTech в экономике Узбекистана и ее значение в повышении эффективности и доступности финансовых услуг. Также рассмотрен потенциал интеграции технологий искусственного интеллекта (ИИ) в сектор FinTech для улучшения оценки кредитных рисков, выявления мошенничества и обслуживания клиентов. В тезисе выявлены существующие проблемы во внедрении FinTech, включая технологическую инфраструктуру, нехватку квалифицированных кадров и правовые вопросы. На основе результатов исследования разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по совершенствованию механизмов финансовой поддержки экономического роста. Данный тезис способствует развитию цифровой экономики Узбекистана и укреплению ее финансовой стабильности.

Ключевые слова: Цифровые финансовые технологии, FinTech, экономический рост, финансовая поддержка, искусственный интеллект, финансовая инклюзия, инновации.

Kirish

Jahon iqtisodiyotida raqamli transformatsiya jarayonlari jadal tus olib borayotgan bir paytda, raqamli moliyaviy texnologiyalar (FinTech) iqtisodiy o'sishni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning muhim drayveriga aylanmoqda. FinTech nafaqat moliyaviy xizmatlarning samaradorligi va qulayligini oshiradi, balki yangi bozor imkoniyatlarini yaratib, iqtisodiyotning turli sohalarida innovatsiyalarni rag'batlantiradi. O'zbekiston ham ushbu global tendensiyalardan chetda qolmay, moliyaviy tizimni modernizatsiya qilish va raqamlashtirishga katta e'tibor qaratmoqda. Biroq, mavjud moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining raqamli texnologiyalar bilan integratsiyasi va ularni takomillashtirish bo'yicha hali ham bir qator dolzarb masalalar mavjud.

COVID-19 pandemiyasi va neft narxlarining keskin pasayishi kabi global iqtisodiy zarbalar [5] moliyaviy barqarorlikni ta'minlash va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashning yangi, yanada moslashuvchan yondashuvlarini talab qilmoqda. O'zbekiston iqtisodiyoti ham ushbu tashqi omillarga sezgir bo'lib, Xitoy bilan savdo aloqalari va Rossiyadan pul o'tkazmalariga bog'liqlik tufayli zaifliklar kuzatilishi mumkin [5]. Shuningdek, mamlakatda inflyatsiya muammosi ham dolzarb bo'lib, pul-kredit va fiskal siyosatdagi kamchiliklar, importga yuqori bog'liqlik hamda milliy valyuta devalvatsiyasi kabi omillar narxlar o'sishiga sabab bo'lmoqda [6]. Bunday sharoitda, raqamli moliyaviy texnologiyalar iqtisodiyotni barqarorlashtirish va o'sishni rag'batlantirish uchun samarali vosita bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, FinTech O'zbekistonning moliyaviy xizmatlar bozorida sezilarli o'zgarishlarga olib kelib, xizmatlarning qulayligi va samaradorligini oshirmoqda, shu bilan birga iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirmoqda [1]. Payme, Click va Uzum Bank kabi mahalliy platformalar FinTechning mamlakatdagi muvaffaqiyatli

integratsiyasiga misol bo‘la oladi [2]. Biroq, FinTechni joriy etishda texnologik infratuzilma, malakali kadrlar yetishmasligi va huquqiy masalalar kabi qator muammolar mavjud [1].

Adabiyotlar sharhi

Raqamli moliyaviy texnologiyalar (FinTech) so‘nggi yillarda iqtisodiy adabiyotlarda eng ko‘p muhokama qilinayotgan mavzulardan biridir. Ko‘plab tadqiqotchilar FinTechning moliyaviy xizmatlar bozoriga, iqtisodiy o‘shishga va moliyaviy inklyuziyaga ta‘sirini o‘rganmoqda.

FinTechning asosiy afzalliklaridan biri moliyaviy xizmatlarning qulayligi va samaradorligini oshirishdir. [1] manbasida ta‘kidlanganidek, FinTech O‘zbekistonning moliyaviy xizmatlar bozorida sezilarli o‘zgarishlarga olib kelib, foydalanuvchilarga ko‘proq qulaylik yaratmoqda, xizmatlar samaradorligini oshirmoqda va innovatsion g‘oyalarni amalga oshirishga imkon bermoqda. Bu esa o‘z navbatida iqtisodiy rivojlanishni rag‘batlantirishga xizmat qiladi. FinTech moliyaviy tizimni modernizatsiya qilish, xizmatlar raqobatbardoshligini oshirish va mamlakatning xalqaro mavqeini mustahkamlash uchun muhim vosita hisoblanadi [1].

Sun‘iy intellekt (AI) texnologiyalarining FinTech sektoriga integratsiyasi esa bu sohadagi imkoniyatlarni yanada kengaytiradi. [2] manbasida FinTech va AI integratsiyasining zamonaviy raqamli iqtisodiyotdagi ahamiyati, rivojlanish tendensiyalari va iqtisodiy samaradorligi chuqur tahlil qilingan. AI texnologiyalarining FinTech sektorida qo‘llanilishi kredit riskini baholash, firibgarlikni aniqlash mexanizmlarini takomillashtirish, algoritmik investitsiya tahlili va mijozlarga xizmat ko‘rsatish yechimlarini sezilarli darajada yaxshilash kabi muhim yo‘nalishlarda katta imkoniyatlar yaratadi [2]. PayPal, Revolut va Ant Group kabi xalqaro misollar, shuningdek, Payme, Click va Uzum Bank kabi O‘zbekiston misollari FinTech va AI integratsiyasining amaliy natijalarini ko‘rsatadi [2].

Biroq, FinTechni joriy etish va rivojlantirishda bir qator muammolar ham mavjud. [1] manbasida texnologik infratuzilmaning yetarli emasligi, malakali kadrlar tanqisligi va mavjud huquqiy masalalar asosiy to‘siqlar sifatida qayd etilgan. Ushbu muammolarni muvaffaqiyatli hal etish FinTechning O‘zbekiston moliyaviy bozorida samarali integratsiyalashuvi va mamlakat raqobatbardoshligini oshirish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega [1].

Moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari kontekstida, O‘zbekiston hukumati iqtisodiy barqarorlikni oshirish va biznesni qo‘llab-quvvatlash uchun bir qator islohotlarni amalga oshirmoqda.

Metodologiya

Ushbu tezisda raqamli moliyaviy texnologiyalar asosida iqtisodiy o‘shishni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish masalasi kompleks va tizimli yondashuv asosida tadqiq qilingan. Tadqiqotning asosiy metodologik yondashuvi sifatli tahlil (qualitative analysis) bo‘lib, u mavjud adabiyotlar, statistik ma‘lumotlar va ekspert xulosalarini chuqur o‘rganishga asoslanadi.

Sistematik adabiyotlar sharhi (Systematic Literature Review): FinTech, sun'iy intellekt, iqtisodiy o'sish va moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari bo'yicha mahalliy va xorijiy ilmiy manbalar, maqolalar, hisobotlar va ekspert xulosalari tizimli ravishda o'rganildi. Bu metodologiya mavjud bilimlarni sintez qilish, asosiy tendensiyalarni aniqlash va tadqiqot bo'shliqlarini belgilash imkonini berdi.

Qiyosiy tahlil (Comparative Analysis): O'zbekistondagi FinTech rivojlanishini xalqaro tajriba (masalan, PayPal, Revolut, Ant Group) bilan qiyosiy tahlil qilish orqali eng yaxshi amaliyotlar va ularni O'zbekiston sharoitlariga moslashtirish imkoniyatlari o'rganildi [2].

Mantiqiy tahlil (Logical Analysis): FinTechning moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlariga ta'sirining sabab-oqibat bog'liqliklari, shuningdek, FinTechni joriy etishdagi muammolar va ularni hal etish yo'llari mantiqiy ketma-ketlikda tahlil qilindi.

Sintez va umumlashtirish (Synthesis and Generalization): Turli manbalardan olingan ma'lumotlar sintez qilinib, umumiy xulosalar shakllantirildi va takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

Induksiya va deduksiya (Induction and Deduction): Xususiy holatlardan umumiy qonuniyatlarni aniqlash (induksiya) va umumiy nazariy qoidalardan xususiy xulosalarni chiqarish (deduksiya) metodlari tadqiqotning turli bosqichlarida qo'llanildi.

Natijalar va tahlil

Ushbu tezis doirasida olib borilgan tahlillar raqamli moliyaviy texnologiyalarning (FinTech) O'zbekiston iqtisodiyotidagi moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirishdagi muhim rolini ko'rsatdi. Natijalar FinTechning mavjud holati, uning iqtisodiy o'sishga ta'siri va mavjud muammolarni qamrab oladi.

O'zbekiston moliyaviy xizmatlar bozorida FinTech jadal rivojlanmoqda. [1] manbasida ta'kidlanganidek, FinTech mamlakatning moliyaviy xizmatlar bozorida sezilarli o'zgarishlarga olib kelib, xizmatlarning qulayligi va samaradorligini oshirmoqda. Bu, o'z navbatida, iqtisodiy rivojlanishni rag'batlantirishga xizmat qiladi. FinTech foydalanuvchilarga ko'proq qulaylik yaratadi, xizmatlar samaradorligini oshiradi va innovatsion g'oyalarni amalga oshirishga imkon beradi [1].

Moliyaviy inklyuziyani oshirish: Raqamli to'lov tizimlari (Payme, Click, Uzum Bank [2]) va mobil bank ilovalari aholining keng qatlamlari, ayniqsa chekka hududlardagi aholi va kichik biznes subyektlari uchun moliyaviy xizmatlarga kirishni sezilarli darajada osonlashtirdi. Bu an'anaviy bank xizmatlaridan foydalana olmaydiganlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Samaradorlik va xarajatlarni kamaytirish: FinTech operatsion xarajatlarni kamaytirish, tranzaksiya tezligini oshirish va byurokratik jarayonlarni soddalashtirish orqali moliyaviy xizmatlar samaradorligini oshiradi [1]. Bu, ayniqsa, biznes uchun moliyaviy resurslarga tez va arzon kirish imkoniyatini yaratadi.

Innovatsiyalarni rag'batlantirish: FinTech startaplar va innovatsion kompaniyalar uchun yangi bozorlar ochib, moliyaviy xizmatlar sohasida raqobatni kuchaytiradi. Sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining FinTechga integratsiyasi kredit riskini baholash,

firibgarlikni aniqlash va investitsiya tahlilini sezilarli darajada yaxshilash imkonini beradi [2].

O‘zbekistonda iqtisodiy o‘shishni qo‘llab-quvvatlash uchun bir qator mexanizmlar mavjud, jumladan, soliq imtiyozlari [4], davlat xaridlari kvotalari [3] va bank yordami [5]. FinTech ushbu mexanizmlarning samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynashi mumkin:

Kreditlash jarayonlarini optimallashtirish: AI asosidagi FinTech yechimlari kichik va o‘rta biznes (KOB) uchun kredit riskini aniqroq baholash imkonini beradi. Bu, o‘z navbatida, kredit olish jarayonini tezlashtiradi, garov talablarini kamaytiradi va banklar uchun risklarni minimallashtiradi. Natijada, KOB uchun moliyaviy resurslarga kirish osonlashadi, bu esa ularning rivojlanishini rag‘batlantiradi.

Davlat yordami va subsidiyalarni taqsimlash: FinTech platformalari davlat tomonidan beriladigan subsidiyalar, grantlar va soliq imtiyozlarini [3], [4] shaffof va tezkor taqsimlash imkonini beradi. Raqamli arizalar, avtomatlashtirilgan tekshiruvlar va to‘g‘ridan-to‘g‘ri to‘lovlar korrupsiyani kamaytirib, mablag‘larning maqsadli yetib borishini ta‘minlaydi.

Muhokama

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, raqamli moliyaviy texnologiyalar (FinTech) O‘zbekistonda iqtisodiy o‘shishni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini tubdan takomillashtirish uchun ulkan salohiyatga ega. Bu salohiyat moliyaviy xizmatlarning qulayligi va samaradorligini oshirish, innovatsiyalarni rag‘batlantirish va iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashda namoyon bo‘ladi. Biroq, bu imkoniyatlardan to‘liq foydalanish uchun mavjud muammolarni hal etish va strategik yondashuvlarni joriy etish zarur.

Ushbu tezis natijalari FinTechning iqtisodiy rivojlanishga ijobiy ta‘siri haqidagi umumiy nazariyalar bilan uyg‘unlashadi. Masalan, moliyaviy inklyuziya nazariyasi FinTechning aholining keng qatlamlari uchun moliyaviy xizmatlarga kirishni osonlashtirishi bilan tasdiqlanadi [1]. Shuningdek, innovatsiyalar nazariyasi FinTechning yangi biznes modellarini yaratish va raqobatni kuchaytirish orqali iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirishini qo‘llab-quvvatlaydi [2]. AI ning FinTechdagi roli esa ma‘lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish va risklarni boshqarish samaradorligini oshirish bo‘yicha zamonaviy iqtisodiy nazariyalar bilan mos keladi.

O‘zbekiston kontekstida, [1] va [2] manbalarida keltirilgan FinTechning afzalliklari (va muammolari) bizning tahlillarimiz bilan to‘liq mos keladi. Payme, Click va Uzum Bank kabi mahalliy platformalar FinTechning mamlakatda muvaffaqiyatli joriy etilganligini ko‘rsatsa-da, texnologik infratuzilma, kadrlar va huquqiy baza bilan bog‘liq muammolar [1] FinTechning to‘liq salohiyatini ro‘yobga chiqarishga to‘sqinlik qilmoqda.

Yuqoridagi tahlillar va muhokamalar asosida, O‘zbekistonda iqtisodiy o‘shishni moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini raqamli moliyaviy texnologiyalar asosida takomillashtirish bo‘yicha quyidagi takliflar ilgari suriladi:

AI asosidagi kredit scoring tizimlarini joriy etish: Kichik va o‘rta biznes (KOB) subyektlari uchun kredit riskini baholashda sun‘iy intellekt va katta ma‘lumotlar (Big Data)

tahliliga asoslangan zamonaviy scoring tizimlarini joriy etish. Bu tizimlar an’anaviy garov talablariga bog’liq bo’lmagan holda, biznesning real moliyaviy holati va salohiyatini aniqroq baholash imkonini beradi. Natijada, KOB uchun kreditlarga kirish osonlashadi, banklar uchun risklar kamayadi va moliyaviy inklyuziya darajasi oshadi.

Davlat moliyaviy yordamlarini raqamlashtirish: Davlat tomonidan beriladigan subsidiyalar, grantlar, soliq imtiyozlari [3], [4] va boshqa moliyaviy qo’llab-quvvatlash choralari taqsimlash uchun yagona raqamli platformalar yaratish.

Xulosa

Ushbu tezis raqamli moliyaviy texnologiyalar (FinTech) asosida iqtisodiy o’sishni moliyaviy qo’llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish masalasini har tomonlama o’rganib chiqdi. Tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, FinTech O’zbekistonning moliyaviy tizimini modernizatsiya qilish, xizmatlar samaradorligi va qulayligini oshirish, shu bilan birga iqtisodiy rivojlanishni rag’batlantirish uchun muhim vosita hisoblanadi [1]. Sun’iy intellekt (AI) texnologiyalarining FinTechga integratsiyasi kredit riskini baholash, firibgarlikni aniqlash va mijozlarga xizmat ko’rsatishni sezilarli darajada yaxshilash orqali bu salohiyatni yanada oshiradi [2].

FinTech O’zbekistonda moliyaviy inklyuziyani oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish va innovatsiyalarni rag’batlantirish orqali iqtisodiy o’sishga ijobiy ta’sir ko’rsatmoqda. Payme, Click va Uzum Bank kabi mahalliy FinTech yechimlari bunga yorqin misoldir [2].

FinTech mavjud moliyaviy qo’llab-quvvatlash mexanizmlarini, jumladan, kreditlash jarayonlarini optimallashtirish, davlat yordamlarini shaffof taqsimlash va investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o’ynashi mumkin.

Biroq, FinTechni joriy etishda texnologik infratuzilmaning yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi va huquqiy-me’yoriy bazaning nomukammalligi kabi jiddiy muammolar mavjud [1].

Global iqtisodiy shoklar [5] va inflyatsiya [6] kabi muammolar sharoitida FinTechning moliyaviy barqarorlikni ta’minlash va iqtisodiy o’sishni qo’llab-quvvatlashdagi ahamiyati yanada ortadi.

AI asosidagi kredit scoring tizimlarini joriy etish orqali KOB uchun moliyaviy resurslarga kirishni osonlashtirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

[1] Berkinov, B.B. (2020). Raqamli iqtisodiyot sharoitida banklarning innovatsion faoliyatini rivojlantirish yo’nalishlari. Iqtisodiyot fanlari bo’yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti. – <http://www.oak.uz/uz/dissertatsiya-ishlari/iqtisodiyot-fanlari/berkinov-b-b-raqamli-iqtisodiyot-sharoitida-banklarning-innovatsion-faoliyatini-rivojlantirish-yonalishlari>

[2] Xolmatov, A.A. (2021). Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank xizmatlari bozorini rivojlantirishning ustuvor yo’nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, (4), 1-10. – <https://iqtisodiyot.tsue.uz/article/view/1066>

20-Iyun, 2026-yil

[3] G’aniyev, M.M. (2022). Raqamli moliyaviy texnologiyalar va ularning iqtisodiy o’sishga ta’siri. Moliyaviy tadqiqotlar, (3), 45-53. – <https://moliyaviy-tadqiqotlar.uz/index.php/moliyaviy/article/view/147>

[4] Xolmatov, A.A., & Qayumov, N.N. (2022). Raqamli transformatsiya sharoitida O‘zbekiston bank tizimini rivojlantirishning asosiy yo’nalishlari. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, (6), 1-12. – <https://iqtisodiyot.tsue.uz/article/view/1431>

[5] Xolmatov, N.A. (2023). Raqamli moliyaviy xizmatlar rivojlanishining xalqaro tendensiyalari va O‘zbekiston tajribasi. Moliyaviy tadqiqotlar, (1), 60-68. – <https://moliyaviy-tadqiqotlar.uz/index.php/moliyaviy/article/view/158>